

jindy. Bude to zárukou pro ještě větší uznání nám a vám od spojenců a pro vzorné a svorné budování republiky po pádu Německa.

447

Plného zdraru ve vaší zodpovědné práci Vám upřímně přeje Váš

Dr. Eduard Beneš.

SÚA Praha. PMR-L, sign. Slov. nár. rada. Odpis. Strojopisný přepis.

259

1944, september 6. — 12. [Istambul.] — Hlásenie čs. zpravodajského dôverníka čs. zpravodajskej služby o situácii v slovenskom ilegálnom hnutí v prvej polovici r. 1944.¹

Bšt 090604/44

Malá kronika příprav z února 1944:

V únoru 1944 byly politické poměry na Slovensku už značně vyjasněné a vojenská akce se už zřetelně rýsovala. Ústřední vojenská skupina byla tehdy pevně

¹ Fotokópia odpisu, z ktorej túto zprávu citujeme, začína oznamom: „Spitzer prijel 2. září z Bulharska do Istambulu“. Vlastná zpráva je potom nadpísaná „Z Carihradu od Spitzera“. Odpis zprávy je označený znakmi rádiogramov, ktorými bola zpráva posielaná do Londýna postupne od 6. do 12. 9. 1944 (Bšt 090604/44).

Na totožnosť Spitzera so Špátom poukazuje poznámka farebnou ceruzkou „od Špáty — Spitzera“ na inej zpráve zo septembra (dokument čís. 260), ktorá podľa obsahu pochádza nepochybne od toho istého autora. O existencii Špátu sa dozvedáme z niekoľkých zprávy: V marci 1944 sa o ňom hovorí v depeši Kopeckého („posel Batovců z Istambulu Spata přinesl na Slovensko jako presidentův vzkaz požadavek, že president sděluje Karvašovi, aby uvolnil pro odboj prostředky ve výši 10 milionů korun. . . Posel žádá, aby se takové vzkazy nesvěřovaly mladíkům, jako je Spata.“ Vid' pozn. 5 k dokumentu čís. 54 z 29. 3. 1944). Tiež Drtina mal pravdepodobne na mysli Špátu, keď oznamoval 8. 6. 1943 dôverníkovi Gringa — Országha: „Pošlete do Istambulu spolehlivého posla přes Bukurešť. V Bukurešti nechť navštíví Šp. a ohlásí se heslem »Argus«...“ (AMZV Praha. Depеше odeslané, 1943, čís. 1265, Zen. 203.)

Pokiaľ ide o totožnosť agenta „Hely“, vieme, že to bol jeden člen z dvojice agentov Zdena — Hela (SÚA Praha, Ch 37-91-7/355, vid' ďalej pozn. 7), ktorý prišiel na Slovensko skôr ako Zdena-Krátký. Mal zásluhu na nadviazaní rádiotelegrafického spojenia s Londýnom vysielateľkou Oto (porov. dokument čís. 63 z polovice mája). A že zpráva o Ursínym, Zdenovi, Golianovi, Šrobárovi a ďalších (porov. ďalší text dokumentu zo 6.—12. 9. 1944), k autorstvu ktorej sa hlási Špáta — Spitzer, bola odoslaná práve rádiostanicou Oto (18. 5. 1944 — SÚA Praha, b S 40-3), nebude len náhodná súvislosť. Hela a Špáta-Spitzer boli zrejme jedna a tá istá osoba.

O tom svedčia aj Krátkeho zprávy, ktoré sa týkajú rádiospojenia a finančných akcií. Krátký žiadal Londýn 14. mája (dokument čís. 62): „nařidte ihned Špátovi, Ignácovi a Otovi 32, že všechny vysíláčky jsou podřízeny Zdeně“. A Moravec — Pavel v zpráve pre Helu (dokument čís. 63) dáva pokyn: „Žiadame vás o úzku spoluprácu so Zdenou.“ — Vo zprávy o finančných otázkach je to ešte jasnejšie. Krátký hlásil 14. mája: „Finanční situace: Omyl, že jste použili Špátu pro tuto akci. Zastavil jsem výdej peněz jednotlivcům a oprávnil ku příjmu jen Annu, Gamu, Zdenu.“ Dňa 1. júna telegrafoval do Londýna: „Dejte příkaz Klenově skupině Šrobár přes stanici Oto, aby z kapitálu jim Vámi svěřeného financovali Zdenu.“ (SÚA Praha, Ch 37-91-29/21.) A znova 15. 6. 1944: „Nařidte Gamě, aby převzal všechny peníze, které dala Hela redaktoru Djuračkovi (blízky spolupracovník Šrobárov — pozn. V. P.) a nařidte Gamě, aby vytvořila finanční výbor dohodou s Annou a Zdenou.“ (Tamtiež, Ch 37-91-29/27.)

Ak vieme, že Špáta-Spitzer úzko spolupracoval práve so Šrobárom, a to je z jeho zprávy evidentné, ak vieme, že dal peniaze Šrobárovej skupine, a porovnáme tieto skutočnosti so zprávy, že Djuračkovi dal peniaze Hela, totožnosť Hely-Špátu-Spitzera je viac ako pravdepodobná.

Správnosť našich záverov sa potvrdzuje ešte z jedného rádiogramu Krátkeho. 21. 6. 1944 oznámil do Londýna: „Pokiaľ ide o môj styk s Annou, je veľmi dobrý cez Freya. Bohužiaľ do nášho styku zasahuje hrubo nebezpečne skupina Šrobárovcov v čele s Bobříkom a Djuračkom. Vytykajú

ustanovena. Měla rozděleny funkce a představovala už tenkrát nejlépe organizovanou revoluční skupinu na Slovensku. Taktické vedení a funkci prozatímního velitele převzal po vzájemné dohodě Golian, jednání s politickými skupinami vedl Vesel. Kišš se staral o věci spojařské. Z jiných jsem znal jen Ferjenčíka. S touto skupinou kooperoval i Urban, který však zřejmě aspiroval na funkci velitele a cítil se poněkud dotčen, když mu soudruhy nebyla přiznána. Samostatnou akci vedl někdejší organizátor německé vojenské mise na Slovensku Čech Talský, který měl i důvěru Čatlošovu. Další skupinu měl Imro, který kooperoval s některými autonomistickými skupinami a s některými komunisty.

Komunisté měli už tenkrát skončenu výstavbu své nově vybudované organizační sítě. Jejich nové vedení bylo už ustavené a úsilovně prosazovalo svou autoritu v místních skupinách, které často nebyly politicky dosti ujasněné. Starý veterán slovenského dělnického hnutí Široký seděl ve věznici krajského soudu v Bratislavě. Organizační věci vedl Šmidke, který žil v ilegilitě a nemohl sám vést jednání s druhými skupinami. Touto prací pověřoval jednak Husáka, jednak Novomeského. Těžkosti způsobovala tomuto zodpovědnému politickému vedení komunistické strany hlavně skupina Daxnerovců, která se necítila vázána loyality k stalinsko-benešovským dohodám, organizovala divoké partyzánské skupiny a uváděla mezi dělníky ideologický zmatek.

O menších skupinkách, na př. Hagarově se zmíním později. Kolem Šoltéze a Horvátha na jedné straně a kolem Kapinaje na druhé straně se počínaly pokusy o oživení sociální demokracie. První dva kooperovali, pokud jsem informován, s komunisty, ale s Kapinajem spolupráci odmítali.

Občanské živly se koncentrovaly jednak kolem Šrobára, který měl mezi občanskými politiky nesmírné aktivum ve své nezátíženosti kolaborací a svým čistým charakterem a velké minus v tom, že se na něho věšeli někdy i lidé nevhodní, kteří ho záměrně nesprávně informovali o úmyslech a práci druhých skupin, hlavně levice. Konkrétní zpráva o těchto věcech bude v druhé části mého referátu.

Velkou aktivitu vyvíjel Ursíny, který pracoval s velkou šikovností, mezi všemi lidmi od Sidorovců až po komunisty. Mým přátelům představoval Ursíny politika, který chce pokračovat v praktikách starého koaličního handlování. Doufám, že v dnešních revolučních událostech přesvědčil všechny o omylu, že se stal skutečným představitelem revoluční vůle lidu, že neměl v úmyslu zachraňovat arizátorské majetky a kariery alibistů a je-li tomu tak, neopomenu ho jednou poprosit za odpuštění.

Mezi těmito dvěma občanskými skupinami balancoval Lettrich, který znal dobře chyby a slabosti obou skupin a snažil se je vést přes vzájemné animozity alespoň ideově v souladě.

Ursíny, jeho příbuzný Josko a Lettrich (ústředí Anna) našli tlumočníka svých zájmů v nejlepším informátoru Londýna, cukrovarníku Frey.

České živly se soustřeďovaly kolem bratislavského profesora Kocha, který po některých politických neúspěších se věnoval hlavně organizování charitativních akcí, které vedl s velkou energií. Bývalý agrárník a odborový pracovník Ševčík se věnoval práci mezi dělníckými kruhy, které nebyly zachyceny komunisty a pracoval přibližně na linii soc. demokratické. Měl značnou účast na věcech partyzánských. Tragedií celé revoluční práce bylo, že jsme neměli radiotelegrafního spojení ani s Londýnem ani s Moskvou. Do Ruska přicházeli jen případ od případu vojáci, politicky obyčejně jednostranně informovaní, do Londýna posílali referáty velcí

mi, že spolupracujem s režimistami, autonomistami. Za týmito (t. j. Šrobárovcami — pozn. V. P.) ide i Hela a väčšina Čechov na Slovensku." (SÚA Praha, b S 40-3/75, zprávy od Víta.) My už vieme, že Špáta-Spitzer mal veľmi blízko ku Šrobárovi. A v sprievodnom liste k zpráve Špáta-Spitzera, ktorá bola intimovaná čs. MNO v Londýne 15. 9. 1944, sa hovorí, že zpráva pochádza od zasväteného pozorovateľa českej národnosti. (Tamtiež, O 61-2-4/81.)

Je to trochu krkolomná cesta za hľadáním v podstate banálnych údajov. Obávam sa však, že si plk. Moravec väčšinu údajov o svojich zpravodajských dôverných ponechal, a že ani v budúcnosti, v usporiadaných a sprístupnených archívoch všetko nenájdeme.

páni, kteří si při tom ohřívali, jak se doma všeobecně tvrdilo, „svou vlastní polívičku“. Toto podezření bylo arcí v mnoha případech nesprávné. Sám jsem musil ke své velké radosti korigovat pochyby přátel, když jsem poznal osobně ing. Országha z min. zahraničí, člověka skutečně vzácného charakteru a poctivé práce. S dojetím jsem také zjišťoval, jak nesprávné byly různé kritiky paní Flóry, která pracovala intenzivně už v časech, kdy její kritikové byli ještě zalezlí do děr, a která, i když byla někdy oklamána, neztratila nikdy ničeho ze svého nezlomného idealismu.

První vysíláčky, které jste nám poslali, nebyly k ničemu.

(Vojáci jdou do toho.)

Bylo zřejmo, že čas revoluční akce, která byla ústřední revoluční skupinou pečlivě připravována, se rychle blíží. Z Londýna jste odhadovali termíny do konce května, doma se odhadoval vývoj trochu zpomaleněji, ale přesto jsme všichni věděli, že čas rozhodnutí je nedaleko.

Jak jsem již uvedl, politická jednání za ústřední vojenskou skupinu vedl Vesel. Donášelo se na něho velmi mnoho pomluv, ale věztež: Byl to člověk, který od samého počátku odhadoval politické poměry správně a měl odvalu říci svou pravdu politikům do očí. Za svou kuráž byl potom řádně potrestán, ale to nemění nic na jeho zásluhách. V březnu byla jím svolaná předběžná porada všech politických skupin, kde byli všichni stručně informováni o povaze a významu vojenské akce a kde bylo politikům řečeno asi taklik:

„Celá akce bude jen operetní fraškou několika oficírů, nedáte-li nám širokou celonárodní politickou bázi naší práce. Žádáme od vás zintenzivnění politické práce mezi lidem, naprostou vzájemnou dohodu o ustavení skutečně reprezentativního Národního výboru.“

Za svým cílem šel Vesel s krajní energií a dosáhl souhlasu skupin k tomu, že ustavující schůze revolučního Národního výboru se sejde v Bratislavě kolem dubna, a to pod předsednictvím Šrobárovým, který byl pro tuto funkci všemi akceptován.² Jenom Ursíny tam osobně nebyl přítomen.

Vesel udělal dvě chyby: První, že vyslovil jméno prozatímního velitele, a druhou, že v mezidobí do proponované schůzky se nechal služebně odvelet na východ. Během tohoto mezidobí přišel na Slovensko náš styčný důstojník Zdena. Byl vybaven všemi potřebnými hesly a doporučeními, byl uveden do všech skupin a měl plnou důvěru všech. Těšili jsme se, že v něm najdeme člověka, který svojí autority použije k tomu, aby sjednocení bylo skutečně dosaženo.

Za Veselovy nepřítomnosti byl dva dny před datem smluvené schůze vyslán do Bratislavy Golian. Došlo ke schůzce, která nesmí být zapomenuta v historii revolučních slovenských příprav.³ Bude vykládána všelijak a budou se zatemňovat

² Šlo o utvorenie ústredného národného výboru podľa Benešových predstáv a pokynov na čele so Šrobárom. Podľa údajov G. Husáka (v rozhovore v júni 1963) bola táto schôdzka benešovského odbojového orgánu, na ktorú neboli pozvaní ani komunisti ani ľavicoví sociálni demokrati, zvolaná v apríli do Trenč. Teplic. Tento plán sa podarilo znemožniť, takže Šrobár ostal sám so svojou „starou gardou“ a M. Veselom a benešovský ústredný národný výbor ustavený nebol. — Pri čítaní Špátovej-Spitzerovej zprávy treba mať stále na pamäti, že autor držal stranu Šrobárovi a mnohé údaje mal z druhej ruky, takže sú popletené. Konfrontáciou s údajmi v knihe G. Husáka „Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní“ možno tieto úmyselné alebo neúmyselné nepresnosti, skreslenia a polopravdy opraviť.

³ V nasledujúcich riadkoch sa pisateľ dal uniesť svojou fantáziou. Odcitujeme na porovnanie niekoľko odstavcov zo spomienkovej črty plukovníka J. Marku: „Niekedy v marci 1944 som bol povolaný do Bratislavy na poradu Ursínyho, Dr. Lettricha, Dr. Husáka a Dr. Josku, kde zodpovedám otázky kladené mi vo vojenských veciach, ktoré mali zásadný ráz.“

Koncom apríla 1944 mám príkaz oznámiť podplukovníkovi Golianovi, aby sa so mnou dostavil dňa 30. apríla 1944 na ďalšiu poradu, na ktorej sú prítomné tie isté osoby ako na porade prvej.

Na tejto porade sa dozvedáme, že prítomní štyria politici sú členmi ústredia SNR, ďalej, že Golian je ustanovený prezidentom republiky na návrh SNR za veliteľa podzemného hnutia na

450 její pravé úmysly. Ale neopomeňte se jejich iniciátorů právě na ni důkladně vyptávat, protože málokterý omyl měl tak trapné důsledky jako tato senzace, která zabránila politickému sjednocení o celé dva měsíce drahocenného času.

Účastníci této schůze byli: Golian jako obětní ovečka, a pánové Ursíny, Lettrich, Husák, Josko jako velekněží.

Tenor řeči pana Ursínyho byl asi tento:

„Pane podplukovníku, my jsme teda ten Ústřední výbor. Ode dneška nesmíte poslouchat nikoho na světě, jenom nás. Za spolupracovníky vám určujeme Talského a Imro. Vesela musíte odstranit z vojenského vedení. Právě tak si představujeme odstranění Kišše.“

Pan podplukovník byl z těchto rozkazů, které k němu přicházely jako zjevení vyšších pravd, trochu zmatený. Ale není demokratickou zásadou, že armáda je jen nástrojem svobodné politické vůle lidu. Tady před ním tedy sedí ti, se svobodnou politickou vůlí slovenského lidu — vyvolení vůdcové. Nezbývá než podříditi se.

Vesel se vrátil do Bratislavy a na místo očekávaného shromáždění ustavujícího Národního výboru, přijal ho jen zplnomocněný Golian, který ho prosil, aby se vzdal svých funkcí. Vesel neznal pozadí věci, vojensky respektoval vůli svobodně stanoveného velitele a odstoupil. Golian šel za Kiššem a prosil ho o totéž. Kišš jest však, jak kriticky charakterizoval Zdena, „strašně rassantní“. Nechtěl své drahé mašinky, které tak těžko sehnal, a které pomalu přece jen začínaly hrát, dát jen tak pro nic za nic z rukou. Ptal se o radu Vesela. „Jsi voják, poslechni“ — zněla odpověď. Z rozkazu Goliana převzal potom všechny spojovací materiál Zdena, styčný důstojník československé vlády.

Důsledky toho, pro nás nepochopitelného zmatku byly tyto: Lidé kolem Šrobára se na smrt rozeštvali s Ursínyovci. Ústřední vojenské vedení bylo rozbito, Golian byl bez nejlepších kamarádů, měl spolupracovat s lidmi, kterých se bál, ke kterým neměl důvěru, a kteří ho jen neradi respektovali. Komunisté byli z tohoto rozvratu v občanském táboře úplně znechuceni a stále více se u nich prosazovala tendence, nestarat se ani o Londýn, ani o vojáky, ani o ty politické handlíře napravo, a jít vlastní cestou.

Záhadné nám bylo, že Zdena, který přece prohlašoval při svém příchodu autoritativně, že Šrobár je panem presidentem určen za předsedu budoucího Národního výboru, byl povolným nástrojem této nepěkné hry.

(Svítá)

Kroužek mojich nejlepších spolupracovníků se o tyto intriky celkem nestaral a byl zaujat jednak přípravou finanční akce, kterou vojáci naléhavě urgovali, jednak organizací telegrafního styku.

Gajdošovi a jeho lidem se konečně podařilo navázat s Londýnem radiotelegrafní styk. Pln nadšení hlásil toto splnění svých snů Zdenovi, který ho především instruoval, že od této chvíle nesmí poslouchat jiného než jeho. Od nikoho nesmí brát telegramy, dokud nejsou jím parafované a hned mu dal telegramy vlastní. Gajdoš ke mně přišel toho dne celý zničený a v slzách mi vykládal, že myslí, že už svou práci udělal, že toho musí nechat, že si nemůže lámat charakter a telegrafovat věci, které jsou proti jeho svědomí a pod. Ukázal mi mlčky jeden Zdenův telegram, asi tohoto znění: „Hlas lidu na Slovensku: Jsme všichni do jednoho za Benešem

Slovensku, mne je zverená úloha styčného dôstojníka medzi SNR a podzemným vojenským vedením.

Tu sú tiež ustanovení dvaja zástupcovia Goliana; je však rozhodnuté, že o existencii SNR z vojenských osôb okrem Goliana a mňa nesmie byť nikto informovaný.

Večer toho istého dňa zoznamuje nás na ulici Dr. Josko so styčným dôstojníkom z Londýna, štábnym kapitánom Krátkym, ktorého sprevádza Frašťacký. Po zoznámení ideme do bytu Frašťackého, kde sa dohovoria podrobnosti o zahraničných spojoch.“ („Nad Tatrou sa blýska“, Praha—Bratislava 1946, s. 110.)

a Prahou, ale mnoho přátel má ho za . . . (slovo chybí) a pozice vlády by se upevnila, kdyby byl do ní přibrán . . . atd. atd."

V témže čase vyšly v Gardistovi sprosté a hanebné útoky na Šrobára a Beneše. Kdo na ně mohl dostat naráz takový hněv? V „Kocúru" vyšly na něčí objednávku nechutné rýmovačky, oživující spor Šrobár—Hodža: „Hodža, ano. Hodža je přece jen přijatelný člověk, ale tenhle Beneš a Šrobár? . . ."

Nebylo třeba dlouhého rozhodování k tomu, abychom fungující vysílačku ponechali předběžně ve vlastní správě a hlásili jsme Golianovi, že neodešlem telegram vojenské povahy, který není parafován jím, a Šrobárovi jsme hlásili, že až do vyřešení předsednictví a složení budoucího Národního výboru neodešleme telegram politické povahy, o němž by nevěděl.

Navázání styku bylo hlášeno komunistickému vedení. Potom jsem si dovilil telegram asi tohoto znění: „Ursíny ustavil nereprezentativní Národní výbor bez Šrobárovců a zplnomocněných komunistů, za podpory hodžovských a sidorovských kolaborantů. Komunisté, znechuceni sporem Ursíny—Šrobár, organizují vlastní akci. Zdena v zajetí hodžovců. Golian dobrý. Imro, Talský, alibisté."⁴ Dnes bych podepsal tento telegram znovu s malou opravou: „Imro není alibista, ale starý autonomista."

V červenci mi před odjezdem Ursínyovci (Dr. Josko) popírali, že by se byli tenkrát představovali jako Národní výbor. Styděli se za hru, která se nepovedla. Golian hned po této schůzce šel za trenčanským Polákem a řekl mu: „Myslím, že jsem naletěl" a šel hned za Šrobárem, s kterým se dohodli, že ponechají Ursínyho skupinu v iluzi (z bezpečnostních důvodů a ze strachu před eventuelní pomstou), že ona sama tahá za drátky. Že ani komunisté nepovažovali onu schůzku za reprezentativně obesanou, potvrdil později Golianovi sám Husák, který se Goliana s výčitkou ptal, proč mezi ty pány chodil.⁵ Že kategorizace hodžovců za kolaboranty, najednou spřízněné se sidorovci, byla správná, o tom jsme měli dostatek důkazů a na negativním stanovisku skutečných slovenských revolucionářů vůči Hodžovi nemění nic okolnosti, že jste ho po jeho smrti stejně vychvalovali z Londýna, jako z Bratislavy.

(Sjednocení všem navzdory.)

Protože soustředění všech revolučních sil zůstávalo věcí krajně důležitou, chystali se v květnu v této věci převzít iniciativu sami komunisté. Šmidke žádal Gajdoše, aby přes Štvána⁶ zprostředkoval schůzku Novomeského a Šrobára. Znovu zahájili jednání s Ursínyovci a s Lettrichem. Co stálo v cestě jejich úsilí, nebyly nějaké ideové difference v nenávisti vůči Němcům a v úsilí vybudovat novou, lepší ČSR (všichni byli od leva do prava zajedno), ale strašné, neuvěřitelné intriky.

Zjistilo se tenkrát, že Zdena, který přece měl být činitelem sjednocujícím a usměrňujícím vzájemnou kooperaci, zanášel různé osobní řevnivosti a animozity z jedné skupiny do druhé a lidi systematicky rozeštvával. Toto netvrdím já, ale Šrobár a Lettrich. Vyvíjel úsilí zapojit do akce lidi, kteří nám byli nejen politicky, ale i mravně nepřijatelní. „Proč to dělá?" tázali jsme se navzájem. Přišel snad na Slovensko organizovat darlanismus? Přišel sem v zájmu nějakého pošetilého pančechismu, který chce Slováky představit jako lid politicky neschopný? Chce snad naopak nahánět vodu na mlýn autonomismu? Jest to člověk Hodžův? Nebo

⁴ Porov. napr. SÚA Praha, b S 40-3, zprávy od Otu, z 18. 5. 1944 (fotokópia odpisu v slovenskom znení). V tomto zázname je naviac ešte jedna veta: „Krycie meno Šrobára Perun, Golian je Ley."

Porov. dokument čís. 65 spolu s poznámkami.

⁵ Tu je jasná nezrovnalosť. Veď niekoľko stránok vyššie Spitzer napísal, že sa Husák spomenuť schôdzky zúčastnil.

⁶ Štván — bývalý národný socialista. — V rozhovore v júni 1963 G. Husák potvrdil, že Šmidke sa o schôdzku so Šrobárom neusiloval.

je pravda, čo sám o sobe tvrdí, že totiž má „dvoji poslání“ a je to jeho druhé poslání absolutně neslučitelné s našimi národními zájmy?⁷

Z jeho činnosti nejdříve vyvodili důsledky komunisté a přerušili s ním styky. Kterak ho charakterizoval Šmidke, o tom pomlčím.

Pod tlakem železné nutnosti došlo přece jen k jednání mezi Šrobárem a Ursínyovci. Obě skupiny se podřídily společnému zájmu a zastavily nesmyslný boj. Při tom obě skupiny považovaly za nutné přerušit styky se Zdenou.

Když Vám snad potom Zdena telegrafoval, že on přerušil styky se stranami, nelíčil situaci správně. Vojáci tenkrát žádali, aby se Zdena podřídil bezpodmínečně vojenskému velení. Stalo-li se tak, to už nevím.

Jak jsem uvedl, usilovali jak Šmidke, tak i Šrobár o konečnou dohodu mezi občanskými stranami a levicí. Štván byl pověřen, aby zorganizoval schůzku. Věci byly na obou stranách připravené a zralé k dohodě a jestliže se až do mého odjezdu schůzka obou skupin neuskutečnila, nebyli na tom vinni ani Šmidke, ani Šrobár, ale malicherní intriganti kolem obou.

Ursínyovci se bránili dohodě mezi komunisty a Šrobárem a nesprávně vás soustavně informovali, že komunisté absolutně odpírají se Šrobárem jednat. Není to pravda. Vzájemnou dohodu torpédovala někdy skupina „Anna“, někdy i malicherní hlupáci okolo Šrobára, někdy někteří komunisté, kteří nemohli Šrobárovi zapomenout jeho protikomunistická opatření v době jeho zplnomocněného ministrování. Ale zodpovědné komunistické vedení považovalo Šrobára za osobu politicky a mravně vhodnou k jednání. Šrobár sám ničeho proti spolupráci s komu-

⁷ Charakteristiku činnosti Zdeny — Krátkeho nachádzame aj v zpráve Šrobárovej skupiny z júla 1944 (porov. pozn. 1 k dokumentu čís. 47 z 26. 2. 1944). Tu sa uvádza: „Na Slovensko zavítal v druhej polovici marca druhý člen dvojice Hela a Zdena. Po krátkom pobyte v Tatrách bol uvedený k Leinovi (zrejme Leyovi-Golianovi — pozn. V. P.) a Perunovi, ktorým prehlásil, že im priniesol zdelenie o ich určení vládou p. prezidenta Dr. Beneša a pokyny k ich nastávajúcej práci. Do vecí politických skupín prisľúbil sa nemiešať, nakoľko si to Londýn nepraje. Ale nestalo sa tak, lebo svojimi zázkormi zblížovacie snahy jednotlivých skupín maril.“

Činnosť Zdenovu možno zhrnúť takto:

1. Po svojom príchode na Slovensko nadviazal styky s exponentmi Hodžovými, ktorí ho potom úplne ovplyvnili, takže robil len to, čo mu oni diktovali.
2. Podával do Londýna nepresné zprávy, ktorými nesprávne informoval vládu.
3. Zmocnil sa aparátov, ktoré sem Hela dopravil a disponoval ich tak nešťastne a neopatrne, že:
 - a) ponechal jeden aparát v rukách istého plukovníka (autonomista), ktorý keď ho od neho žiadal, prehlásil, že ho zničil. Aparát je však i naďalej v rukách tohto a pracuje na ňom ďalej.
 - b) Vojenskej skupine dal k dispozícii aparát, ktorý nebol provozuschopný. Na energický protest dal jej konečne iný.
 - c) Na aparáte, ktorý má on sám, pracuje človek, notorický opilec. Tento opilec je nebezpečný spojovaciemu výboru.
 - d) Odňal možnosť používania aparátu Hele, ktorý bol v jej rukách.
 - e) Dva aparáty, ktoré mal poslať do Protektorátu, zveril na človeka, ktorý jeden z nich ukazoval priateľom v krčme, načo bol zatknutý a oba aparáty boli ÚŠB zhabané.
 - f) Ním budovaná zpravodajská služba zlyhala na celej čiare napriek vysokým odmenám, plateným jeho informátorom. Zprávy týchto sú nespoľahlivé, kusé a neodborné.
 - g) Spojenie, ktoré nadviazal Zdena s historickými zemami, ukázalo sa celkom nespoľahlivé a viedlo k agentom gestapa; len náhode možno ďakovať, že sa na to prišlo skôr, než sa to mnohým ľuďom tam a tu stalo osudným.
 - h) Svojím neopatrným vystupovaním stal sa nápadným a bola obava, že ÚŠB príde mu na stopu.

Keď jej toto chovanie bolo vytýkané, javila nezaujím voči všetkému.

V prítomnom čase venuje sa podávaniu zpráv do L., ktorých hodnota je pochybná, vzhľadom na pramene, z ktorých pochádzajú.“ (SÚA Praha, Ch 37-91-7/355—356, príloha k čj. HV 1230 taj. — 2. odděl. 1944.)

Naproti tomu sa v zpráve zo Slovenska, odoslanej do Londýna zo Švajčiarska 2. mája 1944 (prostredníctvom „majora Karla“) stretávame aj s takýmto hodnotením „Zdeny“ — Krátkeho: „Pro generála Ingra. Ústředí odboje děkuje za Zdenu, který se výborně osvědčuje a dává to všechno pěkně do pořádku.“ (SÚA Praha, Ch 37-92-5/204. Bgl 050202/44.) Nepodarilo sa nám určiť, kto túto zprávu do Švajčiarska doručil a menom akého „ústredia odboja“ hovoril. Šlo o dlhšiu zprávu, v ktorej sa o. i. spomínalo, že politické vedenie odboja urobí v najbližšom čase ostrý prejav proti tzv. slovenskej opozícii v Londýne a v Amerike. Príjem tejto zprávy mal londýnsky rozhlas potvrdiť heslom „Růže došli“. (Tamtiež.)

nisty nenamítal a vím, že mnohokrát prohlašoval: „Kde jsou vlastně ti lidé, abych mohl za nimi jít?“ a když mu je Štván v Bratislavě nachystal, když byla u komunistů nejlépe připravena půda k jednáním, tak Šrobárův famulus, starý Djuračka, celou schůzku torpédoval (však já to teraz sfouknem sám) a zavedl Šrobára k politicky bezvýznamnému Kapinajovi. Nemohl pochopit, že komunisté zprostředkování jeho, starého protikomunistického donašeče, nebudou nikdy akceptovat.

Až do mého odjezdu, z těchto trapných důvodů, ne tedy z nějakých zásadových a ideových rozdílů, jak se vám to malovalo, nedošlo mezi komunisty a Šrobárem k jednání. Přesto však akční spolupráce existovala a to díky všechny sjednocující a usměrňující osobnosti Golianově.

(Vojáci vedou)

Golian se tehdy už vymanil z jakéhokoliv područenství politických skupin a šel energicky za svým cílem: sjednotit všechny revoluční síly na československy nekompromisní základně ke konečné akci. Občanské strany bez rozdílu byly přinuceny svým členstvím k podpoře. S komunisty byla z počátku potíž: Nejedná se jen o oficírskou kliku, která si chce zahrát s osudy národa? Nejedná se o lehkomyšlné dobrodruhy, kteří honí hvězdičky na ramenou?

Věděli jsme, že takové podezření jest omylem a se vši energií jsme usilovali o přímou akční spolupráci Goliana s komunistickým vedením. Díky šťastné okolnosti, že Gajdoš byl v oblíbě jak u Goliana tak u Šmidkeho, podařila se okamžitá schůzka, která přinesla nekompromisní akční jednotu vojenského a komunistického revolučního hnutí. Názorovou a pracovní jednotou vojáků a dělníků dosáhlo se výsledku, který přesáhl naše očekávání.

Při mém odchodu si mi Golian stěžoval na to, že dosud nebylo dosaženo dohody různých politických skupin, ale prohlásil: „V revoluční akci je Slovensko sjednocené, až na malou skupinku Kochovu (s kterou tehdy kooperoval i Zdena a která protežovala Imro)“. Totéž vzkazoval Šrobár: „Povedz, že mám všetko pokope.“ Ano, ale kdyby si byl udělal pořádek mezi lidmi okolo sebe, mohl toho dosáhnout už dávno. Totéž vzkazovali Lettrich a Josko. Ano, jenom že pan Ursíny a spol. udělali málo, aby se to stalo dříve, a mnoho, aby se to nestalo. Kdyby se byli místo napalování s Annou věnovali poctivému dohadování s politickými konkurenty, mohlo být všem ušetřeno mnoho zbytečné práce a mnoho mrzutostí.

Taktické plány, organizace a soustředění materiálu se končilo, skončení revolučních příprav hlásili i komunisté. Se souhlasem Londýna bylo třeba zajistit přímou podporu Ruska. Bylo přichystáno letadlo s delegací: Šmidke za komunisty, Jurech na návrh levice za vojáky a dva důstojníci.⁸ Zradou osla Kozy z toho předběžně sešlo.

Tenkrát, po rozhovoru se všemi skupinami a s Golianem, jsem dne 19. července odcestoval ze Slovenska.

SŮA Praha. b S 40-3/126—141. Fotokópia odpisu pisaného na stroji.

⁸ Vid' dokument čís. 124.